

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตเป็นโครงการหนึ่งของรัฐบาลที่มุ่งพัฒนาพื้นฐานการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายความเป็นเลิศทางวิชาการในปี พ.ศ. 2550 ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา 4 ด้าน คือ 1) การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา 2) การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน 4) การปฏิรูประบบบริหารการศึกษา โดยรัฐจัดการศึกษาวิชาชีพเกษตรตามหลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ.2538 ของกรมอาชีวศึกษา ให้กับนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติและจาก โรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป ซึ่งเป็นบุตรหลานของเกษตรกรชาวชนบท ผู้ด้อยโอกาสในสังคมที่มีรายได้น้อยกว่า 50,000 บาทต่อปี ระหว่างที่ศึกษาตามโครงการจะได้รับการยกเว้น ค่าเล่าเรียน มีที่พักอาศัย ในระบบนักเรียนประจำ มีอาหารรับประทานจากผลผลิตเพื่อการยังชีพ เริ่มดำเนินการตามโครงการตั้งแต่ปีการศึกษา 2539 เป็นต้นมา โดยรัฐมีจุดมุ่งหมายให้เกษตรกรและชาวชนบทยุคใหม่ คือ 1) มีพื้นฐานการศึกษา 12 ปี ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาวิชาชีพการเกษตร 2) เป็นผู้ผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ เป็นการพัฒนากำลังคนในภาคเกษตรให้มีศักยภาพและสามารถนำเอาเทคโนโลยีที่ได้จากการเรียนไปใช้ในการพัฒนางานอาชีพ สร้างกำลังคนระดับฝีมือพัฒนาแรงงานอาชีพเกษตรกรรมในอนาคต (กองวิทยาลัยเกษตรกรรม, 2539)

ภายหลังจากที่นักเรียนได้เข้ามาเรียนและใช้ชีวิตภายในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีแล้ว ถึงแม้ว่าจะได้รับการยกเว้นค่าเล่าเรียน ค่าที่พัก ค่าอาหาร แต่นักศึกษาายังต้องรับภาระค่าใช้จ่ายส่วนตัวอื่น ๆ ได้แก่ ค่าของใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ค่าเครื่องแบบ ค่าพาหนะเดินทางกลับภูมิลำเนา ค่าใช้จ่ายในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ค่าใช้จ่ายเหล่านี้ล้วนเป็นการระหนกสำหรับนักศึกษา

หลังจากการดำเนินโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตมาระยะหนึ่งแล้ว ในปี พ.ศ. 2542 กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ ได้ทำการประเมินและติดตามผลโครงการ ในด้าน ความใฝ่ฝันของนักศึกษาหลังจบการศึกษา พบว่า นักศึกษาร้อยละ 83.0 ต้องการศึกษาต่อ ร้อยละ 14.7 ต้องการทำการเกษตร (กรมวิชาการ, 2542 หน้า 107) นอกจากนี้การวางแผน จัดการอนาคตของนักเรียนโครงการปฏิรูปวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเพชรบูรณ์หลังจบ การศึกษา (วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเพชรบูรณ์, 2542 หน้า 141) ความคาดหวัง หลังจบการศึกษาของนักเรียนโครงการปฏิรูปวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเพชรบุรี (วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเพชรบุรี, 2540) ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อโครงการปฏิรูป วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ รุ่นที่ 1 (จุฬาลักษณ์ มาเป็ง, 2541 หน้า 94) ความใฝ่ฝันของ นักศึกษาโครงการปฏิรูปวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่รุ่นที่ 2 (วิทยาลัยเกษตรและ เทคโนโลยีเชียงใหม่, 2543 หน้า 5) เป็นไปในแนวทางเดียวกันว่า หลังจบการศึกษาจากโครงการ ปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตนักศึกษาส่วนใหญ่ มีความต้องการที่จะเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น

ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าหลังจบการศึกษา นักศึกษาไม่นำความรู้และทักษะที่ได้รับ จากการศึกษาไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองทำให้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนในภาคเกษตร ของประเทศไม่บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่รัฐบาลคาดหวัง สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการเรียน การสอนไม่ได้ฝึกให้นักศึกษาประกอบอาชีพจริง ๆ ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการ ด้วยตัวเอง ดังจะเห็นได้จาก ผลการประเมินโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตของ กรมวิชาการ, 2542 พบว่า การเสริมสร้างประสบการณ์การผลิตอยู่ในระดับดีมาก แต่การเสริมสร้าง ประสบการณ์การตลาด การจำหน่าย อยู่ในระดับน้อย (กรมวิชาการ, 2542 หน้า 97) การศึกษา ความคาดหวังต่องานอาชีพของนักศึกษาโครงการปฏิรูป รุ่นที่ 1 วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี เชียงใหม่ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจในระดับความรู้เพื่อการนำไปประกอบอาชีพ (บรรชร กล้าหาญและรุ่งทิพย์กล้าหาญ, 2542 หน้า 73) และศูนย์นิเทศอาชีวศึกษาภาคเหนือ, 2543 ได้บันทึกการบรรยายพิเศษของนายจรูญ ชูลาก อธิบดีกรมอาชีวศึกษา ซึ่งกล่าวไว้ในการประชุม สัมมนาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ปีงบประมาณ 2543 ว่า การพัฒนาคนเข้าสู่ตลาด แรงงานกลายเป็นการพัฒนาคนขึ้นสู่การเรียนระดับสูง เมื่อพัฒนาแรงงานฝีมือแล้ว ไม่ได้ใช้ เป็นการสูญเปล่าทางการศึกษา สถานศึกษาต้องสร้างอาชีพควบคู่ไปกับการสอน เพื่อฝึกให้เด็กได้ ทำงานจริง ช่วยให้เด็กมีรายได้ระหว่างเรียนและมีความมั่นใจในการประกอบอาชีพมากขึ้น ปัจจุบันยังมีการสร้างงานในสถานศึกษาน้อยมาก (ศูนย์นิเทศอาชีวศึกษาภาคเหนือ, 2543 หน้า 17)

ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตใน
วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี ควรสอดแทรกทักษะ การดำเนินงานด้านการตลาด การจัดการ
และฝึกให้นักศึกษาประกอบอาชีพไปควบคู่กับการเรียน อาทิ การให้นักศึกษาดำเนิน
โครงการเกษตรตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดด้วยตัวเอง ทั้งนี้นอกจากนักศึกษาจะได้ประสบการณ์
จริงจากการดำเนินการแล้วยังมีรายได้ระหว่างเรียนเกิดขึ้นพร้อมกันด้วย ดังที่ ปราณี อนุกุล, 2534
ได้ศึกษาผลการดำเนินงานตาม โครงการให้นักศึกษามีรายได้ระหว่างเรียนเพื่อส่งเสริมการประกอบ
อาชีพอิสระของสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา กลุ่มภาคเหนือ เขต 8 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่
ได้รับรายได้จากโครงการประมาณเดือนละ 100-500 บาท และนำรายได้ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ใน
ด้านการใช้จ่ายส่วนตัว นักศึกษาที่ร่วมโครงการมีความเห็นว่าโครงการมีประโยชน์มากโดยเฉพาะ
ในด้านการเสริมประสบการณ์และเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและควรจะมีโครงการเช่นนี้อีก

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนในโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตใน
วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ จึงเห็นควรสร้างรูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้
ระหว่างเรียนของนักศึกษาขึ้น เพื่อให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้จากภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติและ
ประสบการณ์ระหว่างเรียนมาบูรณาการในการดำเนินโครงการเกษตร ให้เกิดรายได้ขึ้นจริง ฝึกฝน
การพึ่งพาตนเองในการเลี้ยงชีพ และเป็นแนวทางในการนำไปประกอบอาชีพภายหลังสำเร็จ
การศึกษา และจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นนักศึกษาว โครงการปฏิรูปการศึกษาฯ พบว่า นักศึกษา
มีความสนใจ เข้าร่วมโครงการถึงร้อยละ 98.7 ครู-อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่เห็นด้วย
และยินดีสนับสนุนการดำเนินโครงการ ทั้งนี้เพื่อสนองนโยบายการสร้างงานในสถานศึกษาของ
กรมอาชีวศึกษา และช่วยให้โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตบรรลุตามจุดมุ่งหมายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักศึกษา โครงการปฏิรูป
การศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาผลการดำเนินโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักศึกษาโครงการ
ปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในการสร้างรูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ได้แก่ นักศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ จำนวน 1,013 คน ครู-อาจารย์ จำนวน 70 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 5 คน

2. ประชากรที่ใช้ในการสร้างรูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน โดยทำการปรึกษาหารือกับบุคคลต่อไปนี้ คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

3.1 นักศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543

3.2 อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ

3.3 คณะกรรมการดำเนินโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบข่ายเนื้อหาที่มุ่งศึกษา ดังนี้

1. วิธีการดำเนินโครงการ ซึ่งได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน การประชาสัมพันธ์ การกำหนดครูที่ปรึกษาโครงการ

2. บทบาทของครูที่ปรึกษาโครงการ ได้แก่ การให้คำปรึกษาแนะนำ การตรวจสอบการนิเทศส่งเสริม และการประเมินผลงาน

3. บทบาทของนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ ได้แก่ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน การสรุปและประเมินผล

4. ผลการดำเนินโครงการ ได้แก่ รายได้ของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวนนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ รวมทั้งความคิดเห็นของ ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษาและนักศึกษาที่มีต่อการสร้างรูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่

นิยามศัพท์เฉพาะ

โครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน หมายถึง การดำเนินโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนตามรูปแบบโครงการ โดยเริ่มตั้งแต่การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น การสร้างรูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน การนำรูปแบบโครงการที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ การสรุปและประเมินผลโครงการ โดยรูปแบบโครงการ ทั้ง 11 ขั้นตอน ประกอบด้วย

- ขั้นที่ 1 สำรวจข้อมูลเบื้องต้นและขออนุมัติโครงการ
- ขั้นที่ 2 แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน
- ขั้นที่ 3 ประชาสัมพันธ์โครงการ
- ขั้นที่ 4 ให้ความรู้วิธีการ แนวทางปฏิบัติในการจัดทำโครงการ
- ขั้นที่ 5 รับสมัครนักศึกษาเข้าร่วมโครงการ
- ขั้นที่ 6 การเขียนโครงการเกษตรของนักศึกษา
- ขั้นที่ 7 พิจารณาอนุมัติและแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ
- ขั้นที่ 8 การดำเนินโครงการเกษตรของนักศึกษา
- ขั้นที่ 9 การนิเทศ ติดตามโครงการเกษตรของนักศึกษา
- ขั้นที่ 10 การประเมินผลโครงการเกษตรของนักศึกษา
- ขั้นที่ 11 การประเมินผลการดำเนินโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

โครงการเกษตรของนักศึกษา หมายถึง การทำโครงการเกษตรเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม โดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการตั้งแต่การวางแผน ดำเนินโครงการ และสรุปผลการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดรายได้ระหว่างเรียน และพัฒนาเป็นอาชีพได้ในอนาคต โครงการเกษตรของนักศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต หมายถึง โครงการปฏิรูปการศึกษาที่รัฐบาลจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานเกษตรกร ชาวชนบท ได้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี สังกัดกรมอาชีวศึกษา โดยได้รับการยกเว้นค่าเล่าเรียน มีหอพักให้อยู่อาศัย และมีอาหารยังชีพให้รับประทาน

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ได้รับประโยชน์ดังนี้

1. ได้รูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่
2. ได้ข้อมูลเพื่อใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่